

Ångbåt vid åmynning, LIM-Johan (Johan Erik Olsson 1865-1944)

Länsmuseet, Gävle

Med barnets allvar

Lim-Johan, Björnjägaren och andra...

VIKINGSBERGS KONSTMUSEUM
HELSINGBORG

SVEA BJURLING, född 1910
CARL FREDRIK HILL, 1849-1911

ERNST JOSEPHSON, 1851-1906

PRIMUS MORTIMER PETERSSON, 1895-1975

JOHAN ERIK OLSSON - kallad Lim-Johan, 1865-1944

EDVIN PERSSON - kallad Skånes bärnstenskung, 1894-1986

NILS RUNDGREN - kallad Björnjägar, 1890-1971

JOSABETH SJÖBERG - eller mamsell Josabeth, 1812-1882

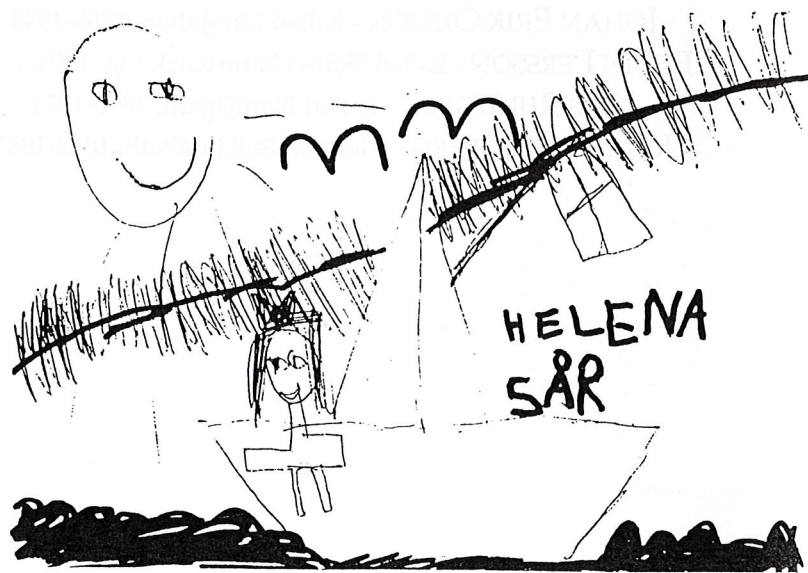
Vårt TACK går till våra långivare: Statens konstmuseer, Läns museet Gävleborg, Hällefors kommun Bildningsförvaltningen och privata långivare.

Vikingsbergs konstmuseum

Den naive konstnärens skapande liknar i många avseenden barnets arbete/lek; båda har en grundläggande sak gemensam: allvar och inlevelse. Ett förutsättningslöst tillvägagångssätt präglar tillblivelsen av konstverket respektive barnteckningen.

Konceptet eller motivet är den vuxnes eller barnets. Kompositionen, perspektivet och tekniken är underordnat bildinnehållet. Slumpen är heller inte frånvarande i tillblivelseprocessen. Individens mentala status anger konstverkets gestaltning och budskap. Så är t ex Lim-Johans (Johan Erik Olsson 1865-1944) praktfulla målning ÄLG OCH GRÅHUND - med i vår utställning - utrustad med sitt alldeles särskilda värdeperspektiv; gråhunden och älgen i monumental - större än bergen och skogen. Ändå rör sig dessa djur i bakgrunden i landskapet. Kanske är det just denna monumentalitet som hänför betraktaren och leder dennes tankar till gamla grottmålningars jaktmagi? Även den "jordiga" färgskalan är inte helt olik grottmålningarnas valördominans.

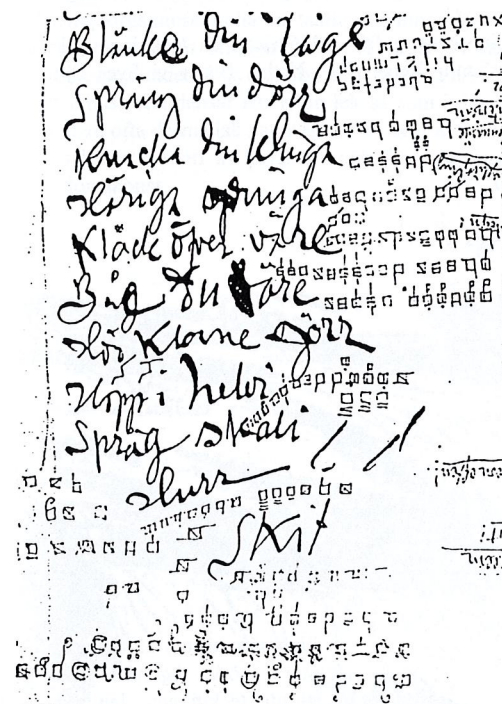
Om barnet ritat efter sina ingivelser blir personer, föremål och omgivningar som det faller sig. Inte sällan är ett så kallat "röntgenseende" framträdande i deras arbeten. Inne och ute läggs på samma plan. Femåringen ritat sommarens färd med segelbåten, och genom båtväggen syns barnets ben självklart och utan reflektion.

Det är denna omedelbarhet som är den naiva konstens och barnteckningens tjusning - den konstnärliga impulsens "ofördärvadhet" som inte kan uppnås genom inläring, utan som bara finns.

Den naivistiske konstnären är skolad. Hans/hennes verk följer alltid en given linje vad komposition, perspektivet och tekniken anbelangar. Förskjutningar i någon riktning är alltid genomtänkta - slumpen får sällan bestämma.

Framstående konstnärer som Jean Dubuffet, Paul Klee, Marc Chagall är bara några namn i täteten för denna skara utländska konstnärer som helt medvetna lånar barnets bildspråk. I Sverige är den unge X-et (Sven Erixson), Nils Dardel och Einar Jolin motsvarande utövare för denna konstart, men det finns många fler konstnärer som söker sig till denna riktningen.

Sida ur Josephsons skrivbok, detalj

Sjukdomskonsten är ett viktigt inslag som besitter, både den naive konstnärens oförmedlade direktitet och den naivistiske konstnärens uppövade skicklighet. C F Hill och E Josephsons verk, tillkomna under deras sjukdomstid är bra exempel på dessa märkvärdigt-magiska representanter för sällsamma persongallerier och själens fantasilandskap.

En avart i den naiva och också i den naivistiska konsten är när utövaren eftersträvar ett tillrättat slutresultat - komponerat med sikten inställt på den rätta upplevelsen hos betraktaren; på att skapa en idyllisk värld som är så mycket lättare att ta till sig, än att ta ställning till det svåra eller sjukliga.

SVEA BJURLING, född 1910

Efter studier vid Barths målarskola i Stockholm 1947-50 debuterade Svea 1963 på Skånes konstförening. Därefter deltog hon i många utställningssammanhang på gallerier och museer landet runt, mottog ett flertal stipendier, och blev representerad i bl a Malmö musei samlingar.

Den mest utmärkande egenskap i Sveas konstnärspersonlighet är hennes starka engagemang i rollen "att vara medmänniska". Inte sällan gav vardagliga händelser och iakttagelser upptakt till en målning eller teckning.

I Skånes konstförenings utställningskatalog från 1976 finns en teckning med en alldeles särskilt aktuell magi; en zigenarfamilj återges här. Nedan finner vi Svea Bjurlings egen kommentar:

Om zigenare som skulle bli bortkörda...
teckning av Svea Bjurling detalj

"Jag tror nästan att det var för de där stora mörka ögonens skull som jag gjorde teckningen. Jag såg ett foto i tidningen som jag blev så gripen av. Det var zigenare som skulle utvisas och de satt på ett hotellrum och väntade på att bli bortkörda".

CARL FREDRIK HILL, 1849-1911

Efter avlagd studentexamen 1870 fick Hill så småningom faderns medgivande att ägna sig åt studierna på Kungliga Konstakademien i Stockholm. Många finstämda landskapsmålningar och skisser finns bevarade - åstadkomna under en tid som konstnären ännu mer eller mindre levde i harmoni med sig själv och sin omvärld. 1877 gjorde sig symtomen till mental ohälsa först gällande, och resten av sitt liv skulle han tillbringa som omhuldad mentalpatient.

Helsingborgs museum har en ståtlig målning - VILDMARK i sin ägo - och det är en vemodig-dyster, men *stilla* vildmark som vi valde att ställa ut, vid sidan om två kritteckningar, åstadkomna under Hills sjukdomstid; den ena har kallats KLIPPBLOCK I STORMFLOD, där vattenmassorna dansar sin vilda lek så som i den andra teckningen kallad LANDSKAP. En besjälad, ofta dramatisk natur spelar en central roll i dessa bilder.

Ett sällsamt galleri av personer och djur kännetecknar också en fascinerande sida i Hills sjukdomskonst.

KLIPPBLOCK I STORMFLOD, kritteckning av C F Hill

Helsingborgs museum

ERNST JOSEPHSON, 1851-1906

Hundra år efter Ernst Josephsons födelsedag skrev Erik Blomberg i sin nyutkomna bok:

”Hans livsverk hör till de väsentliga insatserna under detta betydelsefulla skede, inte minst därför, att det kastar sitt ljus såväl framåt som tillbaka i tiden”

och kanske, så skulle man vilja fortsätta - kanske kastas en strimma ljus också i människo-sjärens innersta vrår?

Som 16-åring började Ernst Abraham Josephson på Konstakademien i Stockholm. Tidigt fattade han tycke för Düsseldorfskolan; här fanns utrymme till utlevelse inom naturromantikens domäner som tilltalade den unga konstnärssjälen. Även Rembrandt var en förebild och studerades på plats under resor 1873. En rad historiemålningar utförda av den unge Josephson bär vittnesbörd om dennes beundran av den store mästaren.

Som hos så många andra svenska konstnärer, gav en Paris-vistelse (i Josephsons fall 1879-80) upptakt till en radikal förändring i det konstnärliga utspelet. Strålande porträtt kom till, och ett av dem hamnade på Salongen. Josephsons utveckling som konstnär tog fart, och med en målning präglad av nordisk mystik, STRÖMKARLEN avslutades 1884 en följd av målningar på Näcken-temat. Är det inte just denna målning som vi mest förknippar med namnet Josephson?

Ändå vållade detta konstverk kritik och blev flera gånger refuserat. Detta motstånd bidrog säkerligen till den annalkande psykiska krisen som skulle bli en ständig följeslagare på Josephsons levnadsbana.

Josephson var konstnärligt verksam under hela sin sjukdomstid. Till skillnad från vad fallet var med Hill, visades dessa bilder redan under konstnärens livstid.

I Helsingborgs musei samlingar finns en bra porträttmålning av Josephson VID TELEFONEN med 1885 som tillkomstår. Så som hos Hill, valde vi att visa detta ”friska” i samma rum som de fem verk från sjukdomsperioden.

”På ingen jag skyller mitt öde;
jag följer min levnadsström
och rusar med eget flöde
från boja, stängsel och töm.”

Ernst Josephson som också var poet

PRIMUS MORTIMER PETTERSSON, 1895-1975

Primus Mortimer Pettersson räknas idag som en av Sveriges intressantaste naiva målare.

Pettersson saknade formell konstnärlig utbildning.

1914-24 vistades han mest till havs. Tiden som sjöman har givetvis också lagt grunden till de konstverk som skulle komma till under de följande årtionden.

Den allt mer tilltagande schizofrenin krävde sjukhusvård och från 1929 till sin död var Primus Mortimer Pettersson intagen på Frösö sjukhus.

Han var en kreativ och flitig patient som utvecklade en enorm produktivitet - han karvade skulpturer i trä, bemålade dem (i avsaknad av färg?) med skokräm. Han byggde båtar med segel och rigg som han planerade att rymma i.

Det som gör Petterssons målningar så laddade är motivsammansmältningen av exotism och ”hemmalandskap” som t ex i ett stycke österländskt arkitektur placerad i en granskog.

Det stora genombrottet för denne naive målarvisionären kom omkring 1966 i samband med en separatutställning i Stockholm; 1967 köpt av Statens konstmuseer LANDSKAP MED KYRKA OCH PYRAMIDER från 1945. Flera av Sveriges museer äger verk av denne säregna konstnären.

I vår utställning presenteras elva målningar ur privat ägo - målningar som aldrig har visats förut på utställning.

Stad vid vatten

akvarell

JOHAN ERIK OLSSON - kallad LIM-JOHAN, 1865-1944

Johan Erik Olsson föddes i en liten by i Voxnadalsskogarna.

Likt hans farfar och far som kallades Lima-gubben respektive Lim-Olle, kom Johan Erik att kallas Lim-Johan efter farfaderns hemort Lima socken i Dalarna. Lim-Johan levde och verkade hela sitt liv i Ovansåkers socken där han byggde sig en egen liten stuga som inte liknade någon annan och som han hade konstruerat efter sitt eget huvud.

Ett strängt fadersvälde, sjukdomar som aldrig fick några professionellt ställda diagnoser (det var långt till Söderhamn) och därtill olycklig kärlek ... har antagligen bidragit till att destabilisera hans redan spröda mentala hälsa.

Lim-Johan sökte sin utkomst som dagsverkare, laggkärmsmakare och fotograf.

Som målare är han självlärd.

Åren 1899-1901 tillkom ÄLG OCH GRÅHUND, målat med oljefärg på pappkartong - detta verk, inlånat av Statens konstmuseer, är utan tvivel det finaste bland Lim-Johans 27 (vad man vet) till eftervärlden bevarade konstverk. Kompositionen i detta verk infriar alla förväntningar som kan ställas på en äkta naiv målning: frejdigt lössläppta proportioner - älgen hägrar större än berget. Gråhunden i bakgrunden - visserligen mindre än älgen - är fortfarande lika stor som trädet i förgrunden; en vild fabuleringsglädje ... en slags nytappning av urfädernas jaktmagi - en dyster allmogeaktig hägring.

1904-12 vårdades Lim-Johan på sjukhus för sin "sinnessjukdom".

Åren mellan 1914 till 23 tillkom målningen ÅNGBÅT VID ÅMYNNINGEN verket är inlånat till denna vår utställning från Läns museet i Gävle. Det är en härlig och finstämd målning som vittnar om en glad och lugn sinnesstämning i konstnärens skapande.

Lim-Johan sålde aldrig en tavla och det skulle dröja åtskilliga år efter hans död innan man lyfte fram honom. I dag räknas han som en av de främsta naiva konstnärer.

Åtta verk, däribland träsnidade skulpturer av Lim-Johan, finns på Edsbyns museum.

EDVIN PERSSON - kallad Skånes bärnstenskung, 1894-1986

Edvin Persson föddes på en gård i Valleberga.

Han lärde sig bruka jorden med samma självklarhet som generationer före honom lärt sig det, och antagligen fanns det i ungdomen inga tankar på att Edvin någon gång i framtiden skulle kallas konstnär.

Frågade någon besökare efter konstnären Edvin Persson kunde det hända att vederbörande fick i upplysning: "Edvin är lantbrukare, och inte konstnär!"

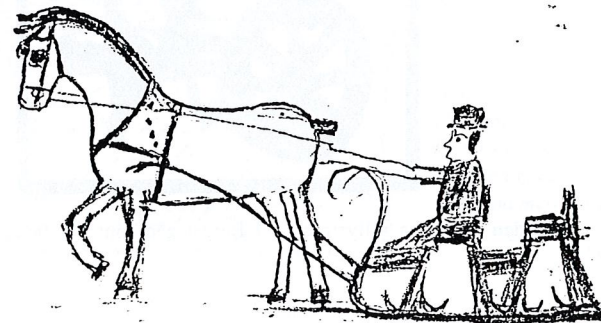
Men han var bådadera: bonde och naiv konstnär.

Här följer några rader ur ett brev av Edvins dotter Evy Isgren:

"Fars konstnärliga bana började med att han skar ut mönster i raka fina pilekäppar. Han brukade sitta ute i stallen där det var varmt och trivsamt ... det måste vara på 30 - 40 talet. Det som förundrade mig var - att mönstren var så lika primitiva folks "märken och mönster" ... "

Som ung man gjorde Edvin Persson rekryten vid Ystads dragoner. Det var tiden för första världskriget och den militära disciplinen var utan nåd. Kanske var kontakten med hästarna och en viss portion stolt ryttarglädje bidragande faktor till hans framtida konstnärskap. Dragoner i otaliga målningar och som små träarbeten skulle bli älsklingsstema i Edvins skapande.

Med oblandad färg kontureras och målas Kåsebergas landskap, människorna och kreatur. Närheten till havet var en annan källa till inspiration och fri andhämtning. Han blev en mycket flitig och framgångsrik bärnstensletare som gjorde skäl för namnet "Skånes bärnstenskung". Edvin Persson debuterade på Liljevalchs 1969 och ställde sedan ut bl a på Galleri Heland. Han är representerad i Jönköpings museums samlingar.

Utan titel

blyertsteckning

NILS RUNDGREN - kallad Björnjägarn, 1890-1971

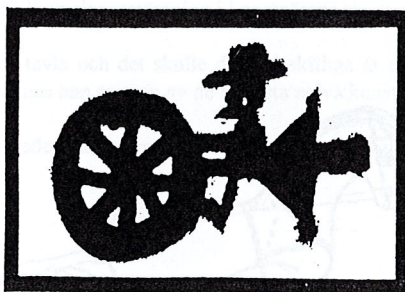
I den självlärdas konstnärsskaran är Nils Wilhelm Rundgren/Björnjägarn alias "landsvägarnas gentleman" antagligen den i särklass originellaste personligheten. Det kan inte sägas bättre än med ett textstycke, taget ur katalogen, utgiven av Hällefors Bildningsnämnd:

"Björnjägarn var en man som av många kallades original. En levnadskonstnär som tog dagen som den kom. I ett kvartssekel luffade han omkring längs vägarna i Sveriges rike. Mest höll han till i Bergslagen. Han for fram på sin cykel, som oftast var nedlastad med trådtjack. Tråd som han använde till att sno ihop leksaker åt barnen som han mötte på gårdarna. Han gav bort sina små presenter och blev i gengäld serverad ett mål mat. Till frun på gården överlämnade han en trådvisp eller en tavla, som han själv hade målat. Björnjägarn var en snäll person och människorna han mötte titulerade han på bästa sätt: Greven och grevinnan. Baronen och baronessan. Så myntades epitetet landsvägarnas gentleman."

Lena Högberg Eija Vieruaho

Namnet Björnjägarn tog han, eller fick han, efter att många gånger ha dragit historien om sitt möte med en björn i de norska skogarna.

Det rör sig om ett rustikt måleri. Pulverfärg uttrörd i linolja förvarad i kasserade konservburkar. Penslarna var inte precis rena och färgvalörerna har ibland sin alldeles egen mustighet. När Björnjägarn vid 80-årsåldern debuterade på Liljevalchs i Stockholm, rönt hans verk stor uppmärksamhet. Det är inte osannolikt, att denna uppståndelsen tog knäcken på Björnjägarn; han dog med penseln i handen.

Emblem för den klassiska rallysträckan i Bergslagen som bär beteckningen "Björnjägarns minne".

JOSABETH SJÖBERG, 1812-1882

Josabeth Fredrika Paulina Sjöberg, även kallad mamsell Josabeth eller moster Berta, var en ambitiös tecknare.

Sin utkomst förtjänade hon dock huvudsakligen som musiklejare.

Hennes teckningar är mycket genomarbetade, detaljrika och ibland laddade med en portion humor - den sortens humor som inte saknar realitetens allvarsamma klangbotten.

Under 1900-talet blev hon uppmärksammad för sina akvarellerade teckningar där gamla Stockholmsvyer återges.

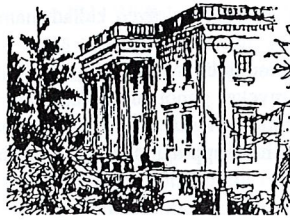

"Hon bodde under sitt liv på tolv olika adresser på Södermalm i Stockholm och samtliga hennes bostäder är representerade i teckningarna. Som bildkonstnär var hon väsentligen oskolas. Bilderna kännetecknas av åskådlig och tydlig och av en påtaglig vilja att återge alla detaljer så sakligt som möjligt. Färgskalan är mestadels klar och perspektivteckningen är något skev. Som dokumentation av livet och levnadsförhållandena i 1800-talets enklare småborgerliga Stockholmsmiljöer har bilderna ett stort värde."

Utdrag ur Fogtdals konstlexikon

Willhelmina med sin man.
Hon hade mig att tacka för att hon blev gift med den godaste man(nen) i Europa men hvad fick jag jo ingenting.

Verk av Josabeth Sjöberg finns på Stockholms Stadsmuseum. Tyvärr är det inte möjligt att visa ett enda originalverk av konstnären, då dessa akvareller är så pass ömtåliga att man (nästan) aldrig lånar ut dem. Vi valde ändå att representera Josabeth med en fyllig diavildvisning och ett flertal reproduktioner.

28 november 1998 - 6 januari 1999

Öppettider

Tis-sön kl 12-16

Stängt 24, 25 och 31 december

VIKINGSBERGS KONSTMUSEUM
HELSINGBORG

Besöksadress: Vikingsbergsparken • Tel 042-10 59 88

Katalogtext: Silvia Helperin